

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 034284, חורף תשפ"ג, 2023

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמידים כללו בתשובתם רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריכים לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריכים בכירים.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * לוכסן ① מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שש סעיפים מן השאלות 1-3 (לכל סעיף – $10\frac{2}{3}$ נקודות).

1. מדינת ישראל – מדינה יהודית

א. שני מאפיינים של מדינה יהודית בהכרזת העצמאות:

- "אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית".
- שם המדינה: מדינת ישראל.
- המדינה תהיה פתוחה לעלייה יהודית וקיבוץ גלויות.
- המדינה קוראת לכל יהודי העולם להתלכד סביבה ולתמוך בה.
- בקביעה זו המדינה תושתת על יסודות החירות, הצדק והשלום במורשתם של נביאי ישראל.

ב. דגל ישראל מבטא את האופי היהודי של המדינה:

- הצבעים כחול ולבן הם צבעי הטלית.
- מגן דוד הוא סמל יהודי-מסורתי.

ג. שני חוקים המבטאים את אופייה היהודי של מדינת ישראל:

- חוק איסור גידול חזיר: קובע שאסור לגדל חזירים באדמת מדינת ישראל למטרות מסחר. שומר על התרבות והדת היהודית שרואה בחזיר בהמה טמאה ואסורה למאכל.
- חוק המצות: קובע שבמשך ימי חג הפסח לא יוצג חמץ בפומבי ביישובים שרוב התושבים בהם יהודים. מבוסס על הדת היהודית שבה בפסח נאסר על אכילת חמץ.
- חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם: קובע שמדינת ישראל שהיא מדינת העם היהודי יכולה להעמיד למשפט פושעים נאצים ומי שעזר להם בתקופת השואה לפעול נגד היהודים.
- חוק שעות העבודה והמנוחה: החוק קובע כי ליהודים יום המנוחה יהיה יום השבת, כי זה יום המנוחה על פי הדת היהודית.
- חוק שיפוט בתי דין רבניים: החוק קובע כי ענייני נישואין וגירושין של יהודים אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם של בתי דין רבניים.
- חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה: החוק קובע את יום כ"ז בניסן (התאריך הלוועזי משתנה בכל שנה) כיום הזיכרון לשואה ולגבורה.

2. רשויות השלטון במדינת ישראל

א. מאפיינים של דמוקרטיה ישירה:

- השתתפות ישירה של אזרחים בניהול המדינה.
- דמוקרטיה למיעוט מן האוכלוסייה.

ב. עקרון שלטון העם והביטוי במשטר פרלמנטרי:

- ציבור האזרחים / העם הוא מקור הסמכות לשלטון.
 - ציבור האזרחים משתתף בבחירות, ובהן נבחרים נציגי העם לשלטון.
- הסבר: האזרחים במדינה בוחרים בבחירות דמוקרטיות ובאופן ישיר במפלגות שונות, שהן נציגות של האזרחים בפרלמנט.

ג. שני תנאים לבחירות דמוקרטיות:

- כלליות:** כל אזרחי המדינה זכאים לבחור ולהיבחר למוסדות הנבחרים במדינה במגבלות הכתובות בחוק.
 - חשאיות:** איש מלבד הבוחר לא יודע במי בחר. מובטח שהבוחר לא יושפע מלחצים של גורמים שונים.
 - מחזוריות:** הבחירות חוזרות במרווחי זמן ידועים וסדירים הקבועים בחוק.
 - שוויוניות:** קולו של כל מצביע שווה למשנהו.
- התמודדות / תחרות חופשית:** הבחירות מאפשרות תחרות הוגנת המבוססת על חירויות וזכויות פוליטיות.

3. רשויות השלטון במדינת ישראל

א. שני תפקידי הממשלה:

- קביעת המדיניות / קבלת החלטות.
- סמכויות חקיקה: התקנת תקנות וצווים.
- התקנת תקנות לשעת חירום: תקנות מיוחדות שנועדו להגן על המדינה, על ביטחון הציבור, ועל שירותים חיוניים.
- סמכות שיורית: הממשלה מוסמכת לעשות כל דבר שהחוק אינו מטיל על רשות אחרת.

- ### ב. בית המשפט השלום: עוסק במשפטים אזרחיים (כאשר סכום התביעה אינו עולה על מיליון שקלים) ובעבירות פליליות בסדר גודל נמוך יחסית שעונשן מאסר לתקופה שאינה עולה על 7 שנים.
- בית משפט השלום יושב גם בתפקיד בית משפט לענייני משפחה, בית משפט לתביעות קטנות, בית משפט לעניינים מקומיים, בית משפט לתעבורה ובית משפט לנוער.

ג. תפקיד הכנסת:

- **פיקוח וביקורת** הוא מנגנון פיקוח פורמלי / מפקח ומבקר את מדיניותה ופעולותיה של הרשות המבצעת באמצעות האופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים.
- **הסבר על פי הקטע:** חבר הכנסת ביקש משרת התחבורה להסביר כיצד משרדה מתכנן לטפל בבעיית החשיפה של הציבור לתנאי מזג האוויר בתחנות האוטובוסים.

פרק שני

על הנבחרים לענות בקצרה על שלוש מהשאלות 4-8 (לכל שאלה – 12 נקודות).

4. **אחריות ממשלתית משותפת:** אחריות של הממשלה כולה כלפי הכנסת. אחריות זו חלה על החלטות שקיבלה הממשלה במשותף ועל ההחלטות שקיבל כל אחד משריה. לאחר שהתקבלה ההחלטה בממשלה היא מחייבת את כל השרים ובכלל זה את אלה שהתנגדו לה. אין שר רשאי לבקר את החלטותיו של שר אחר ולבקר בפומבי את החלטות הממשלה. אם הוא מחליט לבקר בפומבי את החלטת הממשלה, עליו להתפטר מן הממשלה לפני שהוא מבקר אותה.

5. **שתי דרכים לקבלת אזרחות בישראל:**

- מכוח הלידה: למי שנולד בישראל ו/או אביו ואמו היו אזרחי ישראל.
- מכוח העניקה: לשר הפנים יש סמכות להעניק אזרחות במקרים האלה:
 - הוריו של קטין תושב ישראל רכש אזרחות מלידה.
 - תושב הנמצא בישראל והוא או בני משפחתו שירתו בצה"ל.
 - תושב שאזרחותו בוטלה בהיותו קטין רשאי לבקש אזרחות בהגיעו לגיל 18.
- מכוח הישיבה:
 - ללא־יהודים שישבו בארץ ערב הקמת המדינה.
 - ללא־יהודי מעל גיל 18 המבקש אזרחות, ושהה בארץ כתושב לפחות 5 שנים.

6. **פניות בהכרזת העצמאות:**

- פנייה לערבים תושבי מדינת ישראל – שזה עתה קמה – לשמור על השלום, לקחת חלק בהקמת המדינה, על יסוד אזרחות מלאה ושווה במדינה וייצוג מתאים בכל מוסדותיה.
- למדינות שכנות – מושטת יד לשלום ושכנות טובה, לשיתוף פעולה במאמץ לקדם את המזרח התיכון כולו.

7. **אפליה פסולה:**

- פגיעה בזכות השוויון בשל הענקת יחס שונה לבני אדם ללא סיבה מוצדקת, ובפרט בשל זהות, שיוך סממן חיצוני או מגבלה כלשהי (דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה חיצוני, מוגבלות מסוימת).
- עקרון הפלורליזם:
 - הכרה בקיומן של קבוצות שונות ומגוונות בחברה, ועידודן.
 - קידום רעיונות ואינטרסים של הקבוצות השונות. יש תחרות בין קבוצות המנסות להשפיע על השלטון. בבחירות דמוקרטיות: כלל האזרחים רשאים לבחור ולהביע את רצונם. מבטא את עקרון **הפלורליזם** בכנסת, כאשר יש מגוון של מפלגות המייצגות קבוצות שונות בציבור.

8. **הסדר הסטטוס־קוו:**

- ההסדר להכרעה במחלוקות בסוגיות דת ומדינה. יסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ־1947 (שנשלח מהנהלת הסוכנות היהודית למפלגת אגודת ישראל).
- נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילוניים ולאפשר חיים משותפים במדינה שעתידה לקום.
- עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה:
 1. הגדרת השבת יום המנוחה במדינת ישראל (ליהודים).
 2. מטבח כשר במוסדות ממלכתיים.
 3. נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה.
 4. מתן אוטונומיה לזרם החינוך הדתי.
- רובו נקבע בחקיקה, ואופן שימורו ויישומיו הראויים נתונים לאורך כל השנים בוויכוח ציבורי.